

DECIMUM SEXTUM ECCLESIAE SÆCULUM.

CAPUT PRIMUM.

PONTIFICES QUI SÆCULO XVI PRÆFUERUNT ROMANÆ ECCLESIAE.

Obitum Alexandri VI rom. pontificis, consignavimus anno 1503, die 18 mensis augusti. Quo extincto usque ad sæculum XVII, successive romanæ præfuerunt Ecclesiæ *Pius III, Julius II, Leo X, Hadrianus VI, Clemens VII, Paulus III, Julius III, Marcellus II, Paulus IV, Pius IV, S. Pius V, Gregorius XIII, Sixtus V, Urbanus VII, Gregorius XIV, Innocentius IX, Clemens VIII.*

CCXVII. Pius III, antea Franciscus card. Piccolomineus, Senensis, filius Laudimiæ sororis Pii II, atque singulari doctrina præditus, prout ejus apud M. Ant. Sabellicum declarant epistolæ, XV kal. nov. anno 1503, quæ erat pontificatus sui vice-sima sexta dies, exequi res, quas meditabatur maximas, præveniente morte, non potuit.

CCXVIII. Suffectus Pio III *Julius II*, seu Julianus cardin. Roboreus, Ligur et nepos Sixti IV. De illo Erasmus interpretatur adagium, *de remo ad tribunal*, et Hadrianus Junius alterum proloquium, *de scapha in triumphalem quadrigam*; quod adolescentulus navicula *Arbizuola* Genuam cæpas detulerit. Priusquam clauderetur conclave, summo omnium assensu electus est pontifex, neque præcedentis alicujus Pontificis, sed *Julii Cæsaris*, inquit Papius, *ob bellicam virtutem celeberrimi*, nomen assumpsit. De illo præcitatus Erasmus Bononia an. 1506 ad Hieronymum Buslidianum scripsit: « In præsentia quidem » in Italia mire frigent studia, fervent bella. Summus pontifex » Julius belligeratur, vincit, triumphat, planeque Julium agit. »

Perusia expulit Balliones, Bononia Bentivolos. Magnificentissimæ vaticanæ ædis, architecto Bramante, fundamenta projecit, ad stipem colligendam apertis indulgentiarum thesauris. Savonæ item templum Virginis et Episcopium splendido sumptu ampliavit. Adversus conciliabulum pisanum indixit synodum V lateranensem œcumenicam, sed nondum absoluta obiit anno 1513, IX kal. martias, clarus elogio Hieronymi Fracastorii et carmine Hadriani cardinalis; notatus tamen¹ epigrammate Gilberti Ducherii.

CCXIX. Joannes cardinalis Medicus Flor. successit Julio, nomenque *Leonis X* assumpsit, Pontificatum, quem consecutus fuit anno 1513, V idus martii, repentina morte dimisit anno 1521, kal. decembris². Lateranensem V synodum absolvit; Lutheri in romanam Ecclesiam debacchantis proscripsit articulos; Henricum VIII, qui eundem Lutherum impugnavit³, titulo decoravit *Defensoris fidei*. Litteras magnopere coluit, atque magno habuit in pretio sapientes viros, poetas præsertim, necnon musicos, ac pictores, inter quos Raphaellem Urbinatem. Veterum mss. diligentissime perquiri curavit, lusitque et ipse

¹ Epigramma :

In Gallum, ut fama est, bellum gesturus acerbum
Armatam educit Julius urbe manum;
Accinctus gladio claves in Tibridis annem
Projicit, et sævus talia verba facit;
Quum Petri nihil efficiant ad prælia claves,
Auxilio Pauli forsitan ensis erit.

Hadrianus S. R. E. cardinalis S. Chrysogoni eleganti carmine narravit Julii II iter, quo Roma Bononiam adit. Incipit carmen illud :

Augusti memoranda dies vigesima sexta
Pontificem magna Roma dimisit Julium,
Pene omni Patrum, et procerum comitante senatu.

² A cubiculario suo *Bernabò* Malespina propinatum Leoni venenum suspicati sunt nonnulli. Vide Guicciard. lib. XIV. Leo filius fuit Laurentii Medicei et Claricis Ursinæ, discipulus Angeli Politiani et Bernardi Michelotti, græcis latinisque litteris imbutus, creatus cardinalis anno ætatis suæ 13, summus pontifex 37.

³ Henricus VIII librum *De VII sacramentis* misit ad Leonem X cum disticho :

Anglorum rex Henricus, Leo decime, mittit
Hoc opus, et fidei testem, et amicitia.

aliquando ex tempore festivis versibus¹. Qui illum infectum lue venerea, simoniaca labe, magicis præstigiis, vitiisque plurimis scripserunt, cæcutientes non viderunt operum ac virtutum ipsius magnitudinem. Ii autem, qui aiunt fabulam reputasse Evangelium, falsidici omnino sunt existimandi, ducti unius Balei in apostolicam Sedem iniquissimi testimonio, ut fatetur etiam in *Diction.* Petrus Bayle. Miramur et Sannazarium a dicacitate non temperasse², scriptitans de Leone epigramma.

CCXX. Sedit post Leonem *Hadrianus VI*, Trajecti ad Rhenum humili loco natus, doctor lovaniensis et præceptor Caroli V, creatus præter omnium opinionem anno 1522, V idus januarii, pacis amator, rerumque omnium contemptor, Berni tamen, Pierii Valeriani et Sannazarii³ notatus carmine, adeo, ut verisimum illud sit, *Genus irritabile Vatum*, quod memoravimus superiori sæculo cap. 1, pertractantes de Alexandro VI. Obiit anno 1523, XVIII kal. octobris.

CCXXI. Deinde Ecclesiæ præfuit *Clemens VII*, antea Julius card. Mediceus, patruelis Leonis X. Electus est anno prædicto 1523, XIII kal. decembris, et decessit anno 1534, VI kal. octobr. Sedente illo contigit depopulatio Urbis, de qua in appendice.

¹ Istiusmodi versus occurrunt nonnulli apud Bayle in *Dict. V. Leo X*, et tom. IV *Histoire des Papes*. Leonem X oculis caligasse tradunt, et annos pontificatus sui ita non recte cernendo signasse MCCCCLX, quorum numerorum lepida fertur explicatio: at non credo cæcutientem numeros romanis litteris tam eleganter pinxisse.

² Sannazarii epigramma:

Sacra sub extrema si forte requiritis hora
Cur Leo non potuit sumere, vendiderat.

Extat ejusdem Sannazarii epigramma aliud, quod incipit:

Sumere maternis titulus cum posset ab ursis, etc.

³ Sannazarii:

Classe virisque potens, domitoque Oriente superbus
Barbarus in Latias dux quatit arma domos:
In Vaticano noster latet; hunc tamen alto,
Christe, vides cælo (proh dolor!) et pateris?

Hadrianum veneno sublatum tradunt aliqui. Ædificato a se magnificis sumptibus collegio lovaniensi jussit vestibulo aureis litteris inscribi:

Trajectum plantavit, Lovanium rigavit, Cæsar incrementum dedit.

Plura de Clemente VII Pallavicinus, *Hist. conc. trid.* lib. III, cap. xv. Sanderus lib. I *De schismate anglicano*, et Nat. Alex., art. 5, quæ legenda sunt ut ab imprudentiæ nota Pontifex iste purgetur.

CCXXII. Creatus postea sacrorum comitiorum initio *Paulus III*¹, antea Alexander, card. Farnesius, qui virtute, fideique zelo fervens in Henricum VIII Angliæ regem spiritualia arma convertit, ad comprimendas hæreses œcumenicum indixit concilium, decennales inducias inter Carolum V, imp., et Franciscum I, regem Galliarum, firmavit, persolvitque naturæ debitum anno 1549, IV idus novembris.

CCXXIII. Rexit tum Ecclesiam *Julius III*, a die 8 februarii anno 1550, usque ad diem 23 martii anno 1555, quo fatis cessit. Romæ natus, sed ex oppido Etruriæ Montis S. Sabini oriundus, obscurissimo genere fuit². In ejus vituperationem narrant, quod adolescentulum perditæ famæ et custodem simiæ ornaverit purpura, et illud carpunt, quod sculpi jusserit numisma cum sui imagine, ense appposito, inscriptisque verbis Isaiaë, cap. LX: *Gens, et regnum, quod non servierit tibi, peribit.* Verum cur potius in Julio non commendemus intermissi tridentini concilii instaurationem, hebraici Talmud, librorumque hæreticorum damnationem, et reducendi ad gremium Ecclesiæ regnum Angliæ studium maximum atque ardentissimum?

CCXXIV. *Marcelli II*, Cervini Politiani, quem ad pontificatum anno 1555, V idus apriles, boni quique gratulabantur evectum, obitum post dies 21, apoplexia acceleratum, romana civitas et universa Ecclesia deflevit³.

CCXXV. *Paulus IV*, successor Marcelli, inauguratus est pon-

¹ Paulus III omnium primus anno 1536 edidit bullam, quæ legitur Romæ feria V majoris hebdomadæ, et appellatur idcirco *In cæna Domini*. Incipit: *Consueverunt romani pontifices*. Ampliata fuit a S. Pio V anno 1567. Rursus a Paulo V an. 1610. Item ab Urbano VIII an. 1627. Ea nunc obtinet, et incipit: *Pastoralis romani Pontificis vigilantia*.

² Illius cognomen *de' Ciocchi*.

³ *Marcellus* pristinum nomen retinuit in venerationem S. Marcelli I. Adeo fuit humilis, ut absque solemnî pompa et bellicorum tormentorum strepitu, imponi sibi jusserit pontificis maximi tiaram.

tifex prædicto anno 1555, X kal. junias, obiitque anno 1559, XV kal. sept. Vocabatur antea Joannes Petrus, card. Carafa, episcopus theatinus, a quo clerici regulares, quorum cum S. Cajetano fuit institutor, *Theatini* cognominantur. Pro fide orthodoxa irrequite pugnavit et sanctissimæ Inquisitionis tribunal privilegiis amplissimis communivit. Improbi homines eam ob rem Pauli statuam in Capitolio erectam, capite abscisso dejecerunt, quam anno 1708 restituit Clemens XI¹. Appositi ad fractum gladiatoris simulacrum, quod pasquillum vocitant, fœdissimi versus, cujusmodi est impudentissimum distichon :

Hic Carafa jacet, superis invisus et imis;
Styx animam, tellus putre cadaver habet.

CCXXVI. In *Pio IV* successore Pauli, eique suffecto die 26 decembris, anno 1559, ex Medicea familia Mediolanensi, quum laudare possimus tridentinæ synodi complementum et confirmationem, cum Ferdinando I imp., cæterisque christianis principibus concordiam maximam, tantaque Urbis ornamenta, ut de hoc Pontifice dictum sit :

Marmoream me fecit, eram cum terrea, Cæsar,
Aurea sub quarto sum modo facta Pio;

illud commemoramus tantummodo, utique faustissimum, quod morienti ejus ex sorore nepos Carolus Borromæus et Philippus Nerius, viri sanctissimi adstiterint. Decessit IV ante idus decembris, anno 1565.

CCXXVII. Rexit deinde Ecclesiam a die 7 januarii anni 1566 usque ad kalendas maias anni 1572, *S. Pius V*, ord. Prædic. Insuper, dictus antea Michael Ghislerius. Hujus in propugnanda

¹ Eidem statuæ apposita inscriptio : *Paulo IV, pont. max., scelorum vindici integerrimo, catholicæ fidei accerrimo propugnatori*. Haud bene moratos nepotes Roma excedere jussit. Hæreticorum libros gravi anathemate legi et retineri prohibuit, illorumque et cæterorum noxiorum indicem fieri et publicari mandavit. Subtulit ad sublevandam plebem annonæ penuriam; dedit operam, ut in Urbe artes omnes quodammodo reviviscent; Judæis synagogas excidit, septa coarctavit, usuras inhibuit, glauci coloris pileum indixit; in actu quolibet, in verbis, in incessu, in gestu nihil unquam ostendit non decorum, non honestum, non grave. Nil mirum, si Petrus Paulus Vergerius, apostata impudentissimus, aut hujus furfuris homines in tam excelsi animi pontificem fuerint debacchati.

fide sollicitudinem, in Deiparam Virginem devotionem, in comparanda adversus Turcas expeditione curam studiumque, in devovendo diris Elisabetham, Anglorum reginam, apostolicum zelum in solando Mariam Stuartam, Scotorum reginam, paternum amorem, in juvando auxiliariis militibus pecuniisque christianissimum regem Carolum IX contra huguenotos pugnantem, liberalissimum animum, cæteraque omnium virtutum decora, mirari quidem, at celebrare satis non possumus. Id in ejus funere omni eloquentiæ vi præstare tentavit Marcus Antonius Muretus, orator percelebris.

CCXXVIII. Promotus postea ad supremum Ecclesiæ regimen *Gregorius XIII*, id est, Hugo Boncompagnus, Bononiensis. Contigit ejus electio anno 1572, III idus maias, obitus an. 1585, IV idus apriles. Præcipua ejus merita complectitur inscriptio ad illius statuam erectam in Capitolio. Ea hisce concepta est verbis : « Gregorio XIII, pontif. max. Ob farinae vectigal sublatum, Urbem templis et operibus magnificentissimis exornatam, H. S. octingenties singulari beneficio in egenos distributum, ob seminaria exterarum nationum in Urbe, ac toto pene terrarum orbe, religionis propagandæ causa, instituta, ob paternam in omnes gentes charitatem, qua ex ultimis novi orbis insulis Japoniorum regum legatos, triennii navigatione ad obedientiam Sedi apostolicæ exhibendam primum venientes Romam, pro pontificia dignitate accepit, S. P. Q. R.¹. »

CCXXIX. Sequitur *Sixtus V*, antea Felix Peretti, ord. Min., in Piceno ortus humili loco, sed animi magnitudine, rebusque præclare gestis nulli fere secundus. Debet illi plurimum romana civitas, ædificiis, fontibus, obeliscis, vaticana bibliotheca, tem-

¹ *Calendarium*, quod ab ejus nomine dicitur *gregorianum*, anno 1582 emendatum prodiit, publico diplomate in toto orbe christiano servandum, quamquam illud Græci et Novatores rejiciunt, levi ratione ducti, quod nempe calendarium reformare munus sit laicorum principum, propterea quod illud opera Sosigenis confecerit Julius Cæsar, correxerit Augustus, alique imperatores immutaverint. Vid. Blondel, *Histoire du Calendrier romain*. Futilis ratio; quæ enim ad festorum immobilium spectant celebrationem, decernere ecclesiastici est juris; definitus a PP. Nicænis celebrandi Phascbatis dies; statutæ ab aliis synodis, Ecclesiarumque pastoribus, et de uno in alium diem translatae solemnitates complures.

plis, stratisque viis exornata; debet ecclesiasticæ ditionis amplitudo, latronibus, improbisque hominibus expurgata. Debet apostolica Sedes ob vindicatam jurisdictionem, ob ærarium summopere adauctum, ob Quirinales ædes instauratas et ampliatas. Lauretum jure civitatis donatum, Picenum universum, et Mendicantium ordines, ex quibus ad vaticanam purpuram saltem quatuor theologos adsumi constitutione decrevit, Sixto plurimum debent. Pontifex iste, litterarum patronus, sapientum Mecænas, insectator vitiorum, cunctis etiam summis principibus æque diligendus ac formidandus, creatus fuit anno 1585, VIII kal. maias, et lenta febris, non absque suspitione veneni, extinctus anno 1590, VI kal. septembris¹.

CCXXX. Urbani VII, antea Joannis Baptistæ, card. Castanei, patria Genuensis, erogatum in puellarum dotes universum patrimonium² commemorabo dumtaxat; nam ad sacerdotii

¹ Præter numismata et inscriptiones plurimas quæ Sixti egregia facta declarant, extant in bibliotheca vaticana hæc de illo disticha :

- I. Omnia tuta vides, caput orbis præside Sixto.
Astrea est terris reddita, paxque mari.
- II. Sicarios Sixtus zelo auspice perdidit, inde
Ubertas campis reddita, paxque gregi.
- III. Quæ fuit a parco congesta pecunia Sixto,
Turcæ erit exitium, præsidiumque Petri.
- IV. Ob erectam, et apostolo Paulo consecratam Antonini columnam:
Jure Antoninum Paulo vis, Sixte, subesse;
Nam vere hic Pius est, impius ille Pius.
- V. Ob aquas ad Centumcellas deductas :
Urbs vicina mari mediis sitiebat in undis,
Nunc dulces Sixti munere potat aquas;
- VI. Pontinas Sixtus potuit siccare paludes,
Fontibus ut potuit sicca rigare loca.

Cætera prætermitto.

² Adscendit hæreditas illa ad triginta aureorum millia; dotesque illæ adauctæ distribuuntur virginibus Romæ, in æde S. Mariæ ad *Minervam* nuncupatæ, VIII kal. aprilis, a Sodalitio instituto a Joanne, S. R. E. card. Turrecremata, ord. Præd., cujus institutionis causa significatur versibus in sacrario ejusdem ædis ad *Minervam* marmore insculptis :

Ne male patrandis stupris, quod avara merendo
Forma puellaris, sæpe coegit inops,
Annua pauperibus stips est, hic pensa viritim,
Dosque maritandis condita virginibus.

culmen provectum XVI kal. octobris, cit. anno 1590, VI kal. ejusdem mensis,

Abstulit atra dies, et funere mersit acerbo. (*Æn.* XI, 28.)

CCXXXI. Nec diurnus pontificatus *Gregorii XIV*, antea Nicolai Sfondrati Mediolanensis, a quo cardinales regulares birretum rubrum acceperunt; regimen quippe Ecclesiæ sibi commissum anno 1590, die 5 decembris, migrans ad plures dimisit proximo anno 1591, die octobris decima quinta.

CCXXXII. Quid *Innocentius IX* subrogatus Gregorio die 29 octobris? Vocabatur antea Joannes Antoninus Fachinetti, card. Bononiensis, omnibus integritate, eruditione ac prudentia acceptissimus. Misertus egenorum multiplicavit annonam; sed utiliora meditantem, die 29 decembris citissima mors extinxit.

CCXXXIII. At decennium ac mensem in pontificatu exegit *Clemens VIII* Florentinus, ex nobili Aldobrandina familia, cui nomen pridem Hippolyti. Etenim consecutus est summum Ecclesiæ imperium anno 1592, III kal. februarias, ac depositus morte anno 1605, die 3 martii. Henricum IV, Galliarum regem,

Munus et officium sancti celebrate, Quirites,
Cum vicena venit martia quinta dies;
Terrestri ut censu cœlestia regna paretis,
Pollicita et vobis centupla messis erit.

De obitu autem ejusdem pontificis Urbani VII et decessoris sui Sixti V, legimus morale, quod hic subicitur, epigramma, editum a quodam Petro Lindebergio :

Pontificum properata volunt quid funera bina?
Vult certe his aliquid significare Deus.
Vix magnæ matri Sixtus sua tradidit ossa,
Mox est Urbanus contumulatus humo.
Ille ubi complexset clarus diademate lustrum;
Hic ubi regnasset quinque novemque dies.
Vera loquar; veniam da, lector, vera fatenti,
Non odium ut dicam, nec facit illud amor.
Si mihi tam subito mors velles demere vitam,
Essem qui nunc sum, non cuperem esse papa.
Vos, o cardinei Patres, hinc discite, quid sit
Pontificis summi, et totius orbis honor.
Orbis honor vanus plane est, atque omnia vana,
Omnibus at vanis vanior omnis homo.

adhærentem hæreticis, deponi curavit; sed professum postea catholicam fidem solvit anathemate et in Ecclesiæ sinum recepit. Alphonso II Estensi, absque liberis mortuo, recuperavit Ferrariam, eandemque urbem adiit 27 cardinalium comitatu. Ob excitatas circa doctrinam Ludovici Molinæ de concordia liberi arbitrii cum donis divinæ gratiæ gravissimas contentiones, instituit congregationes de Auxiliis, mandans ut ad mentem S. P. Augustini, cujus sententias pontifex ipse accurate collegit, tota dirimeretur controversia. Indixerat autem Clemens, quando decubuit, earum congregationum disputationem trigesimam octavam.

CAPUT II.

ENUMERANTUR CONCILIA SÆCULO XVI CELEBRATA.

Duo hæc sæculo celebrata fuere concilia œcumenica, lateranense V et tridentinum. Quoniam vero illud ad abolendam Pragmaticam sanctionem, actaque rescindenda conciliabuli pisani coactam fuit, horum aliqua præmittenda est notitia.

Sanctio itaque *pragmatica* est constitutio edita in synodo bituricensi anno 1438, sub Carolo VII, Galliarum rege, qua auctoritas concilii præfertur auctoritati pontificis, episcoporum electio committitur collegio canonicorum, *expectativis* gratiis locum esse non sinit, prohibet beneficiorum reservationem, declarat possessionem triennem esse sufficientem ipsorum beneficiorum titulum, numerum cardinalium ad 24 coarctat, aliaque apostolicæ Sedi injuriosa et in 23 articulos distributa, definit. Pragmaticam hanc sanctionem Eugenius IV, Pius II, aliique romani Pontifices frustra delere tentarunt, donec per *Concordatum* inter Leonem X et Franciscum I, anno 1516, concessa regi nominatione episcoporum, reservata Pontifici confirmatione, aliisque articulis aut omissis, aut emendatis, sedata est controversia. Vide Petrum de Marca, lib. VI *Concordiæ*, cap. ix. Sedente itaque Julio II, atque in se prælatorum ac principum, præsertim Ludovici XII, Galliarum regis, indignationem commovente spiritualibus ac temporalibus armis, idem

Ludovicus, habitis apud Turones comitiis de indicendo concilio nationis germanicæ et gallicæ, haud dissentiente Maximiliano imperatore, deliberavit, per litteras quibusdam erga Julium male affectis cardinalibus ad hoc exequendum permotis.

Istis itaque auctoribus conciliabulum pisanum, celebrandum anno 1511 kal. septembris, indictum fuit ab episcopo Gurgensi, Matthæo Lango, Cæsaris in Italia vicario; ac stata die Pisis convenere quatuor cardinales et quorundam aliorum procuratores, ac plures, præsertim Galliarum, episcopi, necnon Maximiliani et Ludovici oratores. Celebrata synodus in Ecclesia S. Michaelis Camaldulensium, præfuitque Bernardinus *Cavajal* card. Hispanus. At Julius, ut conventiculum illud dissolveret, lateranense concilium indixit, inchoandum proximo anno 1512, die 19 aprilis, lata quoque in eos, qui Pisis convenerant, bulla. Post tres sessiones concilium istud pisanum translatum est Mediolanum, ibique lata in Julium depositionis sententia anno 1512, die 21 aprilis, post sessionem VIII fuit absolutum.

Igitur *lateranense* concilium V sub Julio II inchoatum est anno 1512, tertia die maii, eloquentissima oratione Ægidii Viterbiensis tunc Augustinensium magistri; absolutum fuit autem sub Leone X anno 1517, die 16 martii. Episcopi hujus concilii quinquennio numerum 120 nunquam excesserunt. Conciliabuli pisani acta in eo fuerunt rescissa, proscripta sanctio Pragmatica, cardinales schismatici veniam petentes, et quæ in pisana synodo gesta fuerunt damnantes, dignitati suæ restituti, Montes Pietatis approbati, electiones pontificis simoniacæ declaratæ irritæ et nullæ, aliaque ad fidem moresque spectantia saluberrime statuta fuerunt¹.

¹ Prior hujus lateranensis concilii sessio habita est die 10 maii. Acta concilii pisani rescissa fuerunt sess. II habita die 17 ejusdem mensis. Pragmatica sanctio proscripta in sessione IV, decima die decembris. Huic synodo generali interfuerunt initio cum pontifice Julio cardinales 13, patriarchæ alexandrinus et antiochenus, 22 archiepiscopi cum assistentibus pontificio solio, et episcopi alii 53, generales ordinum Mendicantium, et oratores regis Hispaniarum, Venetorum et Florentini ducis. Accesserunt anno 1513 dum haberetur sessio VII, oratores quoque Sigismundi regis

Tridentinum concilium, præcedentium omnium generalium corona, indictum a Paulo III anno 1542, XI kalendas junias, celebrari cœptum est anno 1545, idibus decembris. Interfuerunt autem cardinales 6, legati 4, patriarchæ 3, archiepiscopi 32, episcopi 228, abbates 5, Generales regularium ordinum 7; theologi cujusque instituti quamplures. Habitæ sub Paulo III sessiones x, octo Tridenti, duæ vero Bononiæ, quam in urbem translatum fuit ob aeris infectionem anno 1547. Revocatum sub Julio III Tridentum anno 1551, eodemque Pontifice sex celebratæ fuerunt sessiones; in quarum postrema, seu concilii xvi, habita die 28 aprilis anno 1552, decreta fuit concilii ob incurrentia bella suspensio. Reassumptum postea anno 1562 sub Pio IV, aliisque novem sessionibus additis, absolutum est anno 1563, firmatum subscriptione Patrum 245, atque anno proximo 1564 constitutione ejusdem Pii IV, edita Romæ VII kal. febr., confirmatum et publicatum. Profecto quidquid inter nos et hæreticos controvertitur, præmissis pluribus discussionibus, hæc sacrosancta synodus declaravit ac definiuit, nimirum canonem divinarum Scripturarum, apostolicas traditiones, doctrinam de peccato originali, de justificatione et de gratia, numerum et effectus SS. sacramentorum, partes pœnitentiæ, transubstantiationem eucharisticam, sacrificium missæ, quæ pertinent ad matrimonium, sacrarum imaginum et reliquiarum usum, venerationem et cultum; iis quæ ad reformationem episcoporum, clericorum, monachorum, cunctorumque fidelium videbantur necessaria, luculenter expositis et constitutis.

Præter duo generalia concilia, de quibus pertractatum est modo, aliâ complura sæculo XVI celebrata fuere ad fidem orthodoxam confirmandam, moresque sancte recteque instituen-

Poloniæ. Advenerunt tandem et oratores christianissimi regis, quorum unus scilicet Claudius Scrisseilus, episcopus massiliensis, sessione ix, causam egit antistitum Galliarum, qui accusabantur propterea quod ad synodum non convenerant. Sessione undecima die 19 decembris anno 1516 promulgatum, prolatumque *Concordatum*, de quo paulo supra, cui tamen non omnes Galliarum antistites, procerumque senatus statim præbuerunt assensum.

dos, videlicet anno 1528 *parisiense*, ac *bituricense*; anno 1536 *coloniense*; anno 1549 *coloniense* alterum, *moguntinum* ac *trevirense*; anno 1565 *toletanum*, *cameracense* et *mediolanense I* S. Caroli Borromæi; anno 1569 *mediolanense II*; anno 1573 *mediolanense III*; anno 1576 *mediol. IV*; anno 1579 *mediolanense V*, et anno 1582 *mediolan. VI*. Quæ *mediolanenses* synodi sex celebratæ studio prælaudati sanctissimi cardinalis et archiepiscopi Caroli, una cum aliis diœcesanis, de quibus legenda sunt *Acta Ecclesiæ mediol.*, ecclesiastici regiminis perfectissimam normam, sacramentorum exactam administrationem, clericorum irreprehensibilem honestatem, christianæ vitæ rudimenta, rationemque integerrimam, tradunt, declarant, præscribunt. His adde concilium *mecliniense* anno 1570, *rothomagense* anno 1581, *burdigalense* et *rhemense* anno 1583, *bituricense* anno 1584, *aquense* anno 1585, *tolosanum* anno 1590, *avenionense* anno 1594, et *aquileiense* anno 1596, etc. His vero, de quibus omnes agunt historici de synodis pertractantes, adjiciamus oportet *diamperitanam* apud Indos, nuncupatos christianos S. Thomæ, celebratam anno 1599 ab Alexio de Menezes Augustinensi, et romanis typis editam, notisque illustratam anno 1745 a Joanne Facundo *Raulin* ejusdem ordinis.

CAPUT III.

IN QUO HERESEON MONSTRA EXPONUNTUR ET ANGLICANUM
SCHISMA DESCRIBITUR.

Nulla ætas sæculo in quo versamur hæreticorum hominum, errorumque fuit unquam feracior. Prodiere enim hac tempestate Lutherus, Melancthon, Flaccus Illyricus, Carolstadius, Zuinglius, Ocolampadius, Bucerus, Petrus Martyr, Ochinus, Joannes Agricola, Osiander, Stancarus, Musculus, Brentius, Smidelinus, Storkius, Munsterus, Joannes Leydensis, Calvinus, Castalion, Servetus, Blandrata, Socinus, Marotus, Theodorus Beza, Arminius, et alii.

Ac *Martinus Lutherus* cæterorum antesignanus, natus Islebii anno 1483, ingressus monasterium erfordense augustinianæ